

TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A MAGYAR NEMZ. MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL

1899 JANUÁR 1-TŐL MÁRCZIUS 31-IG.

I.

A *nyomtatványi osztály* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 4325 db., áthelyezés útján 244 db., ajándék útján 384 db., vétel útján 397 db., összesen 5350 db. nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezen kívül köteles példányok czimén beérkezett: alapszabály 228 db., halotti jelentés 1478 db., hivatalos jellegű irat 355 db., perirat 32 db., plakát 1427 db., program 643 db., körlevél 127 db., szinlap 2500 db., zárszámadás 133 db., vegyes 1088 db., összesen 8011 db. apró nyomtatvány.

Vételre fordított 1134 frt 15 kr és 534.60 márka.

Ajándékaikkal a következők járultak a könyvtár anyagának gyarapításához: Az »Adalékok« szerkesztősége S.-A.-Újhelyről, a kir. Akadémia igazgatósága Pozsonyból (2 db.), Alsófehérvármegye alispánja, »A nagyvilágból« szerkesztősége Makóból (6 db.), az Athenaeum r. t. (2 db.), »Az Időjárás« szerkesztősége, a m. kir. belügyminiszterium (4 db.), Barabás Vincze (2 db.), Berzeviczy Edmund Berzeviczéről, a bécsi császári tud. akadémia (5 db.), a bécsi központi statisztikai bizottság (12 db.), a bécsi udv. természetrajzi múzeum, a brünni természetvizsgálók egyesülete, a Budapesti Szemle e szerkesztősége (4 db.), az egri érseki iroda (2 db.), az erdélyi honismertető egyeslet Nagy-Szebenből, Esztegár László dr. (2 db.), Fejérpatak László dr. (2 db.), Felber Arthur Zala-Egerszegről (2 db.), Fényi Gyula Kalocsáról, Fenyvessy Ferencz Veszprémből (4 db.), a ferenczrendi tartományfőnök Lajbachból (2 db.), Fiume város tanácsa (3 db.), Alföldi Flatt Károly, a m. kir. földmivvelésügyi miniszter (4 db.), a m. kir. földtani intézet igazgatósága (55 db.), Frank Iván Lembergből, Franklin r. t. (2 db.), Giesswein Sándor Győrből, a cs. és kir. közös hadügyminiszter, a hercegprímási iroda

Esztergomból, Hintz Emil (46 db.), Hradszky József Szepeshelyről, a m. kir. igazságügyi miniszter, az izraelita irod. társaság (2 db.), a kalocsai egyházmegyei hatóság, a képviselőházi iroda (12 db.), Kokas János Szendről, Kollányi Ferencz, Kovács István, a Közgazdasági Szemle szerkesztősége, Kubinyi Miklós Árva-Váraljáról, Kuncz Adolf Csornáról, Lampel Róbert (24 db.), Lipóczy György, a Magyar Heraldikai és Genealogiai társaság, a Magyar Könyvszemle szerkesztősége (3 db.), a Magy. Mérnök és Építészegylet, a M. N. Múzeum irodája, a M. N. Múzeum néprajzi osztálya, a M. Orsz. Állatorvos-egyesület, a M. Tud. Akadémia (17 db.), Marczali Henrik, a Math. és phys. társaság, Milhoffer Sándor Ecsédről (4 db.), Mocsáry Sándor, a Népoktatás szerkesztősége Lugosról (2 db.), a Nevelés szerkesztősége M.-Szigetről, az Oesterreichisch-Ungarische Revue szerkesztősége, az Orsz. Erdészeti-Egyesület igazgatósága (2 db.), az Orsz. Törvénytár szerkesztősége (2 db.), az Otthon-kör, Perényi Adolf Temesvárról, Pongrácz Lajos, a Pósta és távirda-igazgatóság, Raffay Ferencz Győrből, Rakodczay Pál (2 db.), ifj. Reiszig Ede, a Slovenske Pohlády szerkesztősége Túrócz-Sz.-Mártonból (2 db.), Simkó József, Somló Bódog, Stanoj Miklós, Stephani Lajos, a Szabadalmi Hivatal (5 db.), id. Szinnyei József (97 db.), a Transilvania szerkesztősége N.-Szebenből, Temesvár város tanácsa, a Természettudományi Társulat, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter, Walter Gyula Esztergomból, Zichy Jenő gróf.

Nevezetesebb szerzemények: 1. Ladislai Vetesii Oratio ad pontificem, Roma, 1475. (250 márka.) 2. Molitevníku. Szvodit diu Slovenie pre limba rumaniaska. 1689. (40 frt.) 3. Decretum azaz Magyar és Erdélyországnak törvénykönyve, Kolosvár, 1571. (70 frt.) 4. M. T. Ciceronis epistolae selectae, Tyrnaviae, 1680. 5. Nádasi S. Annus coelestis. Tyrnaviae, 1687. 6. Der Artikel von der Busse, Kronstadt, 1707. 7. Gunnesch A. Serium christiani votum. 1696, 8. Magdeburgius J. Confessio 1567. 9. Scherer Georg. Lob und Dank Predig. Augsburg, 1598. 10. Zenoi Domenico. Fortezze d'Ongheria. Venetia, 1567. (60 frt.) 11. St. Methodius. Revelationes, 1496. 12. Georgieniz B. De Turcarum moribus. Lugdani, 1567.

A könyvtár helyiségeiben 4970 egyén 10103 kötet nyomtatványt, kölcsönzés útján pedig 387 egyén 614 kötetet használt.

A lefolyt évnegyedben 1523 munka lett osztályozva, a melyekről összesen 1908 czédula készült. Kötés alá készítettett 353 munka 462 kötetben. A köteles példányok átvételére rendelt helyiségbe a negyedév folyamán 429 csomag érkezett be: ugyaninnen 928 darab levél expediatott különféle nyomdatulajdonosokhoz, melyek közül 360 vagy a be nem küldött sajtótermékek vagy pedig a kimutatás megreklamálásáért küldetett. Az összes folyóiratokról új czédulakatalógus készült.

II.

A *kézirattár* a lefolyt évnegyedben ajándékol 5 kéziratot, 175 irodalmi levelet és egy kéziratot vétel útján 54 kéziratot, 10 irodalmi levelet és áthelyezés útján 11 kéziratot, 10 irodalmi levelet, vagyis együtt 70 kéziratot, 195 irodalmi levelet és egy kéziratot szerzett, összesen tehát 266 darabbal gyarapodott. Az ajándékozók közül Báró Podmaniczky Frigyes Naplóinak újabb kötetével, Szana Tamás Simonffy Kálmán irodalmi levelezésével (175 db.), és Arany László özvegye elhunyt férje Arany László akarata szerint, Arany János Toldi-trilógiájának és Buda Halálának eredeti kézírataival gazdagították a könyvtárt. Vételre 79 frt 20 krajczár fordított. A szerzemények között a Simonffy-levelezés s Arany kézíratai emelkednek ki. Amazok a forradalom után neki induló magyar dalköltészet irodalmának és művelőinek ismeretére rendkívül becsesek, emezek, mint Arany János kézíratai, elsőrangú irodalomtörténeti ereklyék.

Az évnegyedben 66 kutató 172 kéziratot használt.

Az évnegyedi gyarapodás feldolgoztatván, 32 mű 62 kötetben 38 czédulával, 291 levél 118 czédulán, együtt 323 darab 156 czédulán helyeztetett el. Az irodalmi levelek elhelyezésére 72 tok készült.

III.

A *hírlap-tár* január-márcziusi gyarapodása: *a)* köteleles példányokból 146 hírlap 18,485 száma; *b)* ajándék útján 2 hírlap 1200 száma; *c)* vétel útján 1 hírlap 61 száma, összesen 149 hírlap 19,746 száma.

Nevezetesebb ajándékozó Sturm Albert ur volt a Budapesti Tudósító nyomatos lap 1897—98. folyamával. Bernfeld A.-tól vétetett a Wiener Zuschauer 1848-iki évfolyama 3 frtért.

A könyvtár helyiségében 843 egyén 1957 kötet hírlapot, házon kívül 21 egyén 67 kötet hírlapot, összesen 864 egyén 2024 kötet hírlapot használt.

Végzett munka: Czéduláztatott 111 új hírlap és 388 évfolyam. Átnézett 433 hírlap 33,151 száma. Kötés alá adatott 290 kötet hírlap; visszaérkezett bekötve 335 kötet; ezért utalványoztatott 510 frt 24 kr. A köteles példányoknak kimutatással (csomagokban) beérkezett 13,186 száma a gyarapodási könyvbe s a nyilván tartási lapokra vezetettet; ezeken kívül a külön számokban postán beérkezett (kimutatás nélkül) 5299 hírlapszámok is megszámláltattak, betürendbe osztályoztattak és a többiekhez tétettek.

IV.

A *levéltári osztály* az elmúlt évnegyedben ajándék útján 140 db. oklevéllel, 8 fényképpel és 7 pecsétmásolattal gipszben, vétel útján 31 db irattal és 2 db fényképpel és ezek negatívjeivel,

összesen tehát 190 dbbal gyarapodott, mely gyarapodás a levéltár törzsanyagát növelte.

Az iratok között van 1 eredeti középkori oklevél, 1 középkori oklevél ujkori másolata, 135 db újabbkori irat, 1 középkori és egy újabbkori czimereslevél, 26 db 1848/49-es és az 50-es évek idejéről való irat, 4 czéhírat, 1 városi irat és 1 török irat.

Ajándékaikkal gyarapították a levéltárt: skurovai báró Felkay Imre (Kossuth sajátkezű aláírásával ellátott arczképpel), Ihász Lajos (Jókai Mór közvetítésével 1850- és 60-as évekből származó iratokkal), Lázár Sámuel orsz. képviselő (1 db török irattal), Leopold Andor (59 db XVIII—XIX. századi irattal), Lukács József segédlelkész (1 db eredeti középkori, 15 db XVI—XIX. századbeli irattal és 1 középkori czimereslevéllel), dr. Majovszky Pál min. fog. (1 db XVII. századi városi kiadvánnyal), Nagy Pál (3 db czéhíráttal), Schönherr Gyula levéltárnok (fényképmásokkal), Szinnyey József múzeumi őr (1 Kossuth levéllel) és Varjú Elemér (1 középkori oklevél ujkori másolatával és 7 db pecsétmásolattal gipszben).

Vételre fordított 15 frt és 1200 márka.

Letét utján a levéltár az elmúlt évnegyedben a borsodi Latinovics család levéltárával gyarapodott, melyet Latinovics Géza orsz. képviselő tett le a család megbízásából, s melylyel a letéteményezett levéltárak száma 44-re emelkedett. A levéltár jelenleg rendezés alatt áll, s előreláthatólag a II. évnegyed elején teljesen rendezve lesz s föl is állítható.

A nevezetesebb szerzemények sorában mindenekelőtt fölemlítendő azon 26 dbból álló iratgyűjtemény, mely Hess J. ellwangeri antiquáriustól 1200 márkáért szereztetett meg, s a mely egy-két darab kivételével az 1848/49-es eseményekre s az 50-es évek elejére vonatkozik. Ez iratok legnagyobbbrészt báró Bach Sándor iratai közül származnak, s úgyszólván kizárólag politikai tartalmuknál fogva igen becses gyarapodásnak tekinthetők. Ez iratok között van I. Ferencz Józsefnek két kézírata Bachhoz, melyek közül az egyik ő Felségének egészen sajátkezű írása, továbbá az osztrák ministerium hivatalos átírata a magyar ministeriumhoz, Batthyányi Kázmér 1849 június 25-ikén kelt diplomaciai jegyzéke, ugyanannak levele az angol segítség tárgyában, továbbá a nyomtatványok között Kossuth Lajos és Batthyányi Kázmér tiltakozása az orosz beavatkozás ellen német és francia nyelven és ezek fogalmazványa. Továbbá az Ihász Dániel hagyatékából származó emigrációkorabeli iratok, túlnyomólag Kossuth Lajos levelei, mely gyűjtemény tartalmilag a levéltár Kossuth-iratait egészíti ki. Felémlítendő továbbá Runchai Domokosnak a római Szent-Lélek-hospitale vikáriusának 1492-ből származó kiadványa és Ibrahim budai pasa 1682-ből származó török levele. Czimeres leveleink

gyűjteményét két db. gyarapította 1. Zsigmond király 1434 márczius 12-ikén Baselben kelt czimereslevele Karcsai Péter részére. 2. Lipót király 1665 június 24-ikén Bécsben kelt czimeres levele Gelin Ferencz részére.

A lefolyt évnegyedben 18 kutató 2458 db iratot és 34 db fényképet, összesen tehát 2492 dbot használt. Külső használatra 14 térítvényen kikölcsönöztetett 61 irat, 2 pecsétlenyomat és 4 fénykép, összesen tehát 67 darab.

Az új szerzemények feldolgozásán kívül elvégeztetett a lefolyt évnegyedben a rendezés alatt álló családi levéltárak közül a gróf Széchenyi család levéltárának lajstromozatlan s rendezetlen része, mely a családi levéltár folytatása gyanánt a földszinti helyiségben helyzetetett el. A statisztikai kimutatás szerint ez az ujonnan rendezett rész 24 db mohácsi vész előtti oklevél másolatát, 3 db XVI., 68 db XVII., 2667 db XVIII., 5693 db XIX. századi iratot, 53 db elenchust, 6 db számadást, 4 tervrajzot, 2 db kéziratot és 2 db genealogiát, főösszegben tehát 8522 db iratot tartalmaz. Rendeztetett továbbá a báró Radák család levéltára, mely 14 db eredeti középkori oklevelet, köztük a családnak 1514-ből származó czimereslevelét, 3 db középkori oklevél másolatát, 210 db XVI., 669. db XVII., 1946 db XVIII., 1171 db XIX. századi okiratot, 14 db elenchust, és 3 db genealogiát, összesen tehát 4012 db iratot tartalmaz. Megjegyzendő, hogy a család 1514-iki czimereslevelén kívül még négy czimereslevél van a levéltárban, még pedig Báthory Zsigmondé 1595-ből Ajtoni Zeorger Jakab deáknak, 1609-ből Bethlen Gáboré Vaniga Máté részére, 1643-ból Rákóczy Györgyé Salai János részére és a báró Radák családnak 1744. évből való bárói diplomája.

Rendezés alatt van jelenleg a váradi Török család levéltára, melynek középkori része 67 db eredeti oklevelet tartalmaz, továbbá a Melczer család levéltára, mely 104 db középkori oklevelet foglal magában. Azonfelül nagyjában, t. i. századok szerint el van különítve a Latinovics család levéltárának anyaga is, melynek csak évszám szerinti rendezése van hátra. Statisztikai kimutatás azonban úgy a váradi Török, mint a Melczer család levéltáráról, valamint a Latinovicséről is csak a végleges rendezés után lesz adható.

A Néhai Erzsébet királyné ő Felségének hagyatékából származó és ő cs. és kir. Fenségeik Gizella és Mária Valéria főhercegnők által a Magyar Nemzeti Múzeumnak átengedett tárgyak közül a legszebbek kiválasztva, a Széchenyi-terem szekrényeiben hat tárlóban közszemlére elhelyeztettek.

A levéltárban jelenleg munka alatt van a váradi Török, Melczer, Latinovics és báró Balassa családok levéltárainak, továbbá a Kossuth-iratoknak rendezése.